

Kirjastojen itsearviointin työkirja

Nurmeksens kaupunginkirjasto, 2026

Kirjastojen itsearviointin työkirjan on tarkoitus olla apuväline kirjastojen lakisääteiseen (kirjastolaki 1492/2016 16 §) itsearviointiin. Sen tarkoituksena on turvata kirjastolain tarkoituksen toteutumista ja tukea yleisen kirjaston toiminnan kehittämistä sekä antaa kunnalle tietoa kirjaston toiminnasta.

Työkirjaan on nostettu lainsäädännöstä nousevia tehtäviä sekä kirjastojen asiakastarpeeseen vaikuttavia tunnuslukuja. Arviointia voi käyttää apuna kehittämisen johtamisessa sekä sidosryhmäviestinnässä.

Työkirjan on laatinut Itä-Suomen kirjastojen kehittämisryhmä Kehveli.

Tämä työkirja on täytetty Nurmeksen kaupunginkirjaston työpaikkakokouksissa 03-05 / 2026.

Asukkaat

		Omia huomioita
Ikäjakauma (Tilastokeskus)	alle 15v 10,9% 15-64v 49,6% yli 64v 39,5%	
Kielijakauma (Tilastokeskus)	ruotsinkielisiä 0,1% ulkomaan kansalaisia 3,2%	
Työttömiä (TEM)	15,9%	
Asukkaiden jakautuminen kunnan alueella (Tilastokeskus taajama-aste tai joku kunnan oma tilasto)	maaseudulla asuvat 98,9% maaseudun paikalliskeskuksissa asuvat 50,7% ydinmaaseudulla asuvat 33% harvaan asutulla maaseudulla asuvat 15,3%	
Asukasennuste/väestöennuste (Tilastokeskus)	vuonna 2036 n. 7800 asukasta	
Tulot (Tilastokeskus)	22 643 e (palkkatulot, keskiarvo 2024)	
Koulutusaste (Tilastokeskus)	-	
Käyntejä/1000 as (tilastot.kirjastot.fi)	8,26	
Kirjastokorttia käyttäneiden osuus kuntalaisista (tilastot.kirjastot.fi)	26%	

Strateginen johtaminen

Kuntalaki (410/2015) 37 §

Kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon kunnan tehtäviä koskevissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet.

Kuntastrategian tulee perustua arvioon kunnan nykytilanteesta sekä tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista kunnan tehtävien toteuttamiseen. Kuntastrategiassa tulee määritellä myös sen toteutumisen arviointi ja seuranta.

Kunnan kuntastrategiassa on huomioitu kirjastolaissa säädetyt palvelutavoitteet. **Kyllä** **Ei**

Kirjasto on huomioitu nykytilan arvioinnissa. **Kyllä** **Ei**

Kuuleminen, vaikuttamismahdollisuuksien varaaminen ja osallistaminen

Kuntalaki (410/2015) 22 §

Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

- 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja;**
- 2) selvittämällä asukkaiden ja kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa;**
- 3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;**
- 4) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun;**
- 5) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa;**
- 6) tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua.**

Hallintolaki (434/2003) 41 §

Jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus muiden kuin asianosaisten elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin, viranomaisen tulee varata näille henkilöille mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta.

Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla.

Asian vireilläolosta ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa, jos se vaarantaa ratkaisun tarkoituksen toteutumisen tai aiheuttaa muuta merkittävää haittaa taikka jos se on ilmeisen tarpeetonta.

***Kirjastolaki (1492/2016) 5 §
in mukaan kunnan tulee kuulla asukkaitaan yleisiä kirjastoja koskevissa keskeisissä päätöksissä osana kuntalaissa säädettyä kunnan velvollisuutta huolehtia asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista.***

Kunnalla (kirjastolla) on toimivat menetelmät asiakkaiden/asukkaiden kuulemiseen. **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Säännölliset asiakaskyselyt Vaara-kirjastojen puolesta.](#) Omat kyselyt palveluita suunnitellessa, esim. aukioloajat ja kirjastoauton reitit. Monipuoliset vastausmenetelmät verkossa ja kaikissa yksiköissä.

Kuulemista hyödynnetään säännöllisesti. **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kuulemisia järjestetään tarvittaessa, viimeksi kirjaston muuttuvia aukioloaikoja suunniteltaessa.](#)

Kuulemisista saatuja tuloksia hyödynnetään kirjaston kehittämisessä. **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kyselyjä tehdään nimenomaan siksi, että halutaan antaa kuntalaisten olla mukana toiminnan kehittämisessä.](#)

Kirjasto osallistaa käyttäjiä kirjaston kehittämiseen. **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kyselyjä tehdään nimenomaan siksi, että halutaan antaa kuntalaisten olla mukana toiminnan kehittämisessä.](#)

Yhteistyö

Kirjastolaki (1492/2016) 11 §

Yleinen kirjasto toimii ja kehittää toimintaansa yhteistyössä muiden yleisten kirjastojen, Kansalliskirjaston, Varastokirjaston, Saavutettavuuskirjasto Celian sekä muiden korkeakoulukirjastojen, oppilaitoskirjastojen ja erikoiskirjastojen kanssa.

Yleinen kirjasto voi tässä laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi toimia yhteistyössä viranomaisten, kirjastoalan toimijoiden, päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten sekä muiden yhteisöjen kanssa.

Kouluyhteistyöstä perusopetuksen kanssa on sovittu kirjallisesti ja määritelty tavoitteet. **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Yhteistyösopimus on laadittu kesällä 2025 ja päivitetty kesällä 2026.](#)

Yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kanssa on sovittu kirjallisesti ja määritelty tavoitteet. **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Yhteistyösopimus on laadittu kesällä 2025 ja päivitetty kesällä 2026.](#)

Yhteistyöstä kunnassa sijaitsevien toisen asteen oppilaitosten kanssa on sovittu kirjallisesti ja määritelty tavoitteet.

Kyllä **Ei** Omat kommentit: [Käytännössä yhteistyötä on tehty \(mm. tiedonhaun opetus, kirjalistat\), mutta kirjallista yhteistyösopimusta ei ole. Yhteistyö on perustunut opettajien toiveisiin ja tarpeisiin. Yhteistyötä ollaan vähentämässä, sillä kirjastovierailuja ei voida järjestää entiseen tapaan nykyisellä kirjaston työntekijämäärällä.](#)

Yhteistyöstä hyvinvointialueen kanssa on sovittu kirjallisesti ja määritelty tavoitteet? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kirjallista yhteistyösopimusta ei ole. Yhteistyötä tehdään mm. palveluasumisen yksiköiden ja toimintakeskuksen kanssa \(kirjastoauto\).](#)

Yhteistyöstä järjestöjen ja neljännen sektorin toimijoiden kanssa on sovittu kirjallisesti ja määritelty tavoitteet. **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kirjallista yhteistyösopimusta ei ole eikä säännöllistä yhteistyötä ole. Työaikaresurssia suunnitelmalliseen ja säännölliseen yhteistyöhön ei ole riittävästi.](#)

Jos kirjasto kuuluu kimppaan, kimppayhteistyöstä on sovittu kirjallisesti. **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kuulumme Vaara-kirjastojen kimppaan, jossa kimppayhteistyöstä ja muista toimintatavoista on sovittu kirjallisesti.](#)

Kirjaston tehtävät

Kirjastolaki (1492/2016) 6 §

Yleisen kirjaston tehtävänä on:

- 1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin;*
- 2) ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa;*

Kuuluuko kirjasto kansalliseen eKirjastoon? **Kyllä** **Ei**

Hankkiiko kirjasto asiakkaidensa käyttöön muita e-aineistoja? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Rockway, Cineast, ePress, PressReader ja Rockway Naxos](#) hankitaan yhdessä Vaara-kimpan kanssa.

Kuinka paljon kirjasto käyttää euroja per asukas aineistohankintoihin? (tilastot.kirjastot.fi)
[8,80e \(kirjastoaineistohankinnat 78 736 e : asukasluku 8 980, 2025\)](#)

Kuinka paljon kirjastoaineistosta on alle viisi vuotta vanhaa?

Omat kommentit: [29,7 %](#)

Kuinka paljon aineistosta poistetaan vuosittain? [4 215 nidettä vuonna 2025 \(vaihtelee vuosittain\)](#)

Käyttääkö kirjasto monikielisen kirjaston palveluita? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Pääkirjastoon tilattiin siirtokokoelma 4 kuukaudeksi talvella 2025-2026. Sitä lainattiin todella vähän. Asiakkailta on mahdollisuus tilata monikielisen kirjaston kirjoja kaukolainoina.](#)

Vastaako kokoelma kunnan kielijakaumaa? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Vähimmin puhuttujen kielten kirjallisuutta ei hankita omaksi, vaan sitä voi tilata maksuttomina kaukolainoina.](#)

Onko aineisto- ja välinehankinnoissa huomioitu lukemisesteiset? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Äänikirjoja ja isotekstisiä kirjoja on hankittu, mutta niitä on saatavilla yhä vähemmän. Selkokirjoja hankitaan kaiken ikäisille. Lehtien lukemiseen on hankittu iso kosketusnäyttöinen tietokone, jolla on mahdollista myös kuunnella lehtiä.](#)

Tekeekö kirjasto yhteistyötä Celian kanssa? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kirjastossa on lainattavissa Celian äänikirjoja, ja rekisteröimme asiakkaita Celian asiakkaaksi.](#)

Onko kunnassa käytössä toimintatapa, jolla asiakkaat voivat esittää aineistohankintatoivomuksia? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Verkkokirjastossa on lomake, jolla voi jättää aineistohankintatoiveita.](#)

Lanu-aineiston osuus aineistosta (tilastot.kirjastot.fi) [33,4% kirjoista \(2025\)](#)

Omat kommentit: [Tilastotieto saatavilla vain kirjoista.](#)

Lanu-aineiston lainauksen osuus lainauksesta (tilastot.kirjastot.fi) [40,7% kirjoista \(2025\)](#)

Omat kommentit: [Tilastotieto saatavilla vain kirjoista.](#)

Kirjaston aineistot edistävät yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kokoelma on monipuolinen ja noudatamme Vaara-kirjastojen kokoelmapolitiikkaa.](#)

3) edistää lukemista ja kirjallisuutta;

4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon;

Onko kirjastossa tunnistettu asiakasryhmiä ja niiden tarpeita? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Erilaiset asiakasryhmät huomioidaan esim. hankinnoissa, kirjaston palvelujen suunnittelussa jne.](#)

Onko kirjastossa suunniteltu/otettu käyttöön (erityisille) asiakasryhmille suunnattuja työmenetelmiä? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kotipalvelu, yhteistyö päiväkotien ja koulujen kanssa.](#)

Onko kirjaston palveluissa huomioitu erilaiset lukutaidot (esimerkiksi medialukutaito, kuvalukutaito, numerolukutaito, digilukutaidot, kriittinen lukutaito)? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Lukutaitojen tukemiseksi on hankittu selkomateriaaleja. Verkkokirjastossa ja koululaisten materiaaleissa on lukutaitoja kehittäviä sisältöjä. Kirjastossa on järjestetty verkkohuijausluentoja.](#)

Lukemista edistävien tapahtumien määrä (tilastot.kirjastot.fi) [3 \(2025\)](#)

Kirjaston käyttäjäkoulutusten määrä (tilastot.kirjastot.fi) [31 \(2025\)](#)

5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan;

Voiko kirjastotilassa tarjota pääsyn aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Pääkirjastossa on varattavia tiloja ja näyttelytila.](#)

Voiko kirjastotilassa ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kirjastossa on riittävästi tilaa monipuoliselle kokoelmalle.](#)

Voiko kirjastotilassa edistää lukemista ja kirjallisuutta? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kirjastossa on tilaa aineistonäyttelyille ja tapahtumille.](#)

Voiko kirjastotilassa tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kirjastossa on palveluaikana neuvontapiste, jossa palvelee kirjastoammattilainen.](#)

Voiko kirjastotilassa tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kirjastossa on varattavia tiloja.](#)

Voiko kirjastotilassa edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kirjasto on maksuton ja kaikille avoin. Vuoropuhelua edistetään kokoelmalla, aineiston esille laittamisella, tiedotuspisteellä ja tapahtumilla.](#)

Onko kirjastolla vapaasti käytettäviä työskentelytiloja? **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kaikki työskentelytilat ovat maksuttomia.](#)

Onko kirjastolla asiakkaille vuokrattavia tiloja? **Kyllä** **Ei**

Kirjaston tilat ovat helposti muunneltavia eri käyttötarkoituksiin. **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Aikuisten osaston kirjahyllyjä ei voi siirrellä, mutta osaa tiloista voi muunnella eri käyttötarkoituksiin.](#)

Onko kirjastolla käytössä turvallisen tilan periaatteet? **Kyllä** **Ei**

6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Yhteiskunnallista vuoropuhelua edistävien tapahtumien määrä (tilastot.kirjastot.fi) [1 \(2025\)](#)

Henkilöstö ja johtaminen

Kirjastolaki (1492/2016) 17 §

Yleisellä kirjastolla tulee olla riittävä määrä kirjasto- ja informaatioalan koulutusta saanutta ja muuta henkilöstöä. Asiantuntijatehtävässä toimivalta edellytetään soveltuvaa korkeakoulututkintoa, jollei tehtävän luonteesta muuta johdu.

Onko kirjastolla riittävästi henkilökuntaa kirjastolaissa säädettyihin tehtäviin?

Tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: Kunnassa on kaksi kirjastoyksikköä ja kirjastoauto. Molemmissa kirjastoissa on omatoimikirjasto. Palveluaika on kirjastoissa suppea: pääkirjastossa 25h/vko ja Valtimon lähikirjastossa 19h/vko.

Ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: Riippuu työaikaresurssista. Kun kokoelmaa hoitavat työntekijät tekevät paljon muitakin työtehtäviä esim. poissaolojen takia, aikaa kokoelmatyöhön jää niukasti.

Edistää lukemista ja kirjallisuutta **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: Esim. kirjanäyttelyitä ja aineiston esille nostoja ehditään tehdä arkitöiden ohessa. Suunnitelmallista yhteistyötä eri asiakasryhmien kanssa ei ehditä tehdä riittävästi.

Tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: Pääkirjastossa on tarjolla tietopalvelua 25h/vko. Muuhun ohjaukseen ja tukeen, kuten ryhmien ohjaukseen, ei ole riittävästi henkilöstöresurssia.

Tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: Pääkirjastossa on hiljaiset työskentelykopit 2kpl, monitoimitila ja työskentelyparvi, joiden varaukset hoidetaan palveluaikana asiakaspalvelupisteeltä.

Edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: Pystymme tekemään tätä työtä mm. kokoelmatyöllä, kirjanäyttelyillä ja tapahtumissa. Suunnitelmallisemminkin työtä voitaisiin tehdä isommalla henkilöstöresurssilla.

Onko kirjaston henkilöstöllä riittävästi osaamista hoitaa kirjastolaissa säädettyjä tehtäviä?

Tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kaikilla työntekijöillä on kirjastoalan koulutus ja täydennyskoulutuksissa käydään mahdollisuuksien mukaan. Aikaa täydennyskoulutukseen osallistumiseen ei aina löydy.](#)

Ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kaikilla työntekijöillä on kirjastoalan koulutus ja täydennyskoulutuksissa käydään mahdollisuuksien mukaan. Aikaa täydennyskoulutukseen osallistumiseen ei aina löydy.](#)

Edistää lukemista ja kirjallisuutta **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kaikilla työntekijöillä on kirjastoalan koulutus ja täydennyskoulutuksissa käydään mahdollisuuksien mukaan. Aikaa täydennyskoulutukseen osallistumiseen ei aina löydy.](#)

Tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kaikilla työntekijöillä on kirjastoalan koulutus ja täydennyskoulutuksissa käydään mahdollisuuksien mukaan. Aikaa täydennyskoulutukseen osallistumiseen ei aina löydy.](#)

Tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan **Kyllä** **Ei**

Edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua **Kyllä** **Ei**

Omat kommentit: [Kaikilla työntekijöillä on kirjastoalan koulutus ja täydennyskoulutuksissa käydään mahdollisuuksien mukaan. Aikaa täydennyskoulutukseen osallistumiseen ei aina löydy.](#)

Kirjastolaki (1492/2016) 17 §

Kunnan kirjastolaitosta johtavalta vaaditaan virkaan tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johtamistaito ja hyvä perehtyneisyys kirjastojen tehtäviin ja toimintaan.

Kunnan kirjastolaitosta johtaa henkilö, jolla on: (valitse oikea vaihtoehto)

- soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johtamistaito sekä hyvä perehtyneisyys kirjaston tehtäviin ja toimintaan
- soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja johtamistaito
- soveltuva ylempi korkeakoulututkinto sekä hyvä perehtyneisyys kirjaston tehtäviin ja toimintaan
- soveltuva ylempi korkeakoulututkinto
- ei mitään edellisistä

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Kunnan kirjastolaitosta johtavalla viranhaltijalla/henkilöllä on: (valitse oikea vaihtoehto)

- kirjastoalan koulutusta
- kirjastoalan työkokemusta
- sekä kirjastoalan koulutusta että kirjastoalan työkokemusta
- ei mitään edellisistä

Kunnan kirjastolaitosta johtavalla viranhaltijalla/henkilöllä on: (valitse oikea vaihtoehto)

- johtamiskoulutusta
- johtamiskokemusta
- sekä johtamiskoulutusta että johtamiskokemusta
- ei mitään edellisistä

Kunnan kirjastolaitosta johtavan tehtäviin kuuluu muiden toimialojen tehtäviä arviolta

- tehtäväkuvaan ei kuulu muiden toimialojen tehtäviä
- enintään 20 %
- enintään 40 %
- enintään 60 %
- enintään 80 %
- yli 80 %